

Ocena jakości kształcenia w Uniwersytecie Śląskim w roku akademickim 2011/2012

1) Zmiany w Systemie Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia

Rok akademicki 2011/2012 był rokiem przejściowym, jeśli chodzi o działanie Systemu Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia w Uniwersytecie Śląskim. W związku z nowelizacją ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym* i związanymi z tym wieloma innymi zmianami w prawie konieczne było dostosowanie do nowego stanu prawnego obowiązujących w Uczelni przepisów regulujących dbałość o jakość kształcenia. Prace Uczelnianego Zespołu Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia skupiły się więc na działaniach prowadzących do tego celu.

Ich efektem było przyjęcie przez Senat Uniwersytetu Śląskiego *uchwały nr 126 Senatu Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 24 kwietnia 2012 r. w sprawie Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia na Uniwersytecie Śląskim*, w wyniku której dotychczasowy System Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia (SZiDJK) został przekształcony w System Zapewniania Jakości Kształcenia (SZJK). Nowy system budowany jest z uwzględnieniem specyfiki jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Śląskiego i wykorzystaniem ich dobrych praktyk w zapewnianiu jakości kształcenia, a jego działaniem objęci są studenci wszystkich poziomów i form studiów, doktoranci i słuchacze studiów podyplomowych oraz pracownicy Uniwersytetu Śląskiego. Obejmuje on w szczególności:

1. politykę i procedury zapewniania jakości kształcenia na Uczelni;
2. zasady rekrutacji na studia;
3. analizę i doskonalenie programów kształcenia;
4. system weryfikacji zakładanych efektów kształcenia;
5. zasady zapewnienia wysokiego poziomu kadry dydaktycznej;
6. ocenę procesu kształcenia, w tym organizacji i warunków prowadzenia zajęć dydaktycznych;
7. badanie opinii studentów, doktorantów i słuchaczy studiów podyplomowych o prowadzonych zajęciach dydaktycznych i obsłudze procesu kształcenia oraz opinii pracowników o warunkach kształcenia;
8. badanie kariery zawodowej absolwentów w celu doskonalenia procesu kształcenia;
9. badanie opinii pracodawców w zakresie przygotowania absolwentów do pracy zawodowej i wykorzystywanie ich w procesie tworzenia i doskonalenia programów kształcenia;

10. zasady monitorowania, przeglądu i podnoszenia poziomu i jakości wyposażenia niezbędnego do nauki (m.in. bibliotek, komputerów z dostępem do Internetu) oraz środków wsparcia dla studentów i doktorantów (np. opieki naukowej czy doradztwa);

11. zasady gromadzenia, analizowania i publikowania informacji na temat kształcenia.

Najważniejsze zmiany strukturalne dotyczyły utworzenia, poza funkcjonującymi już zespołami na poziomie Uczelni i wydziałów, Kierunkowych Zespołów Zapewniania Jakości Kształcenia, których powołanie rozpoczęto we wrześniu 2012 r.

W roku akademickim 2011/2012 rozpoczęto wdrażanie zmian wynikających z przekształcenia SZiDJK w SZJK, jednak z uwagi na ich zasięg i charakter proces ten nie uległ zakończeniu i będzie kontynuowany w kolejnym roku akademickim.

Aby wesprzeć działanie SZJK na mocy zarządzenia nr 115 Rektora Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 7 września 2012 r. w sprawie zmian w administracji ogólnouczelnianej, w Dziale Kształcenia powołane zostało Biuro ds. Jakości Kształcenia na Uniwersytecie Śląskim, któremu powierzono realizację następujących zadań:

Głównym zadaniem Biura ds. Jakości Kształcenia na Uniwersytecie Śląskim jest wspomaganie podejmowanych przez Uczelniany Zespół ds. Jakości Kształcenia działań o charakterze koncepcyjnym i organizacyjnym oraz koordynacja przedsięwzięć zmierzających do zapewnienia i podnoszenia jakości studiów na Uniwersytecie Śląskim.

Do szczegółowych zadań Biura należą:

- 1. bieżąca obsługa administracyjna Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia (SZJK);*
- 2. opracowanie koncepcji badań jakości kształcenia, udział w opracowywaniu ogólnouczelnianych narzędzi badawczych, koordynowanie procesu przeprowadzania badań i wstępna analiza wyników;*
- 3. dbanie o spójną politykę informacyjną dotyczącą jakości kształcenia w Uniwersytecie Śląskim, w szczególności prowadzenie strony internetowej poświęconej SZJK, organizowanie spotkań, szkoleń i seminariów dla studentów, doktorantów i pracowników Uczelni, promowanie dobrych praktyk w zakresie jakości kształcenia w Uczelni;*
- 4. bieżące monitorowanie procesu wdrażania i doskonalenia wydziałowych systemów zapewniania jakości kształcenia, monitorowanie doświadczenia wybranych krajowych i zagranicznych szkół wyższych w zakresie jakości kształcenia, sporządzenie raportów i zestawień w tym zakresie;*

5. *wspieranie koncepcyjno-organizacyjne działań odpowiednich pełnomocników Rektora i koordynatorów związanych z wdrażaniem SZJK i postanowień procesu bolońskiego oraz współpraca z wydziałowymi pełnomocnikami ds. SZJK;*
6. *koncepcyjne i organizacyjne wsparcie pracy wydziałowych zespołów ds. SZJK i zespołów kierunkowych ZJK oraz szeroko pojęta współpraca z wydziałami i innymi jednostkami dydaktycznymi w zakresie działań mających na celu podnoszenie i monitorowanie jakości prowadzonego kształcenia;*
7. *analiza rocznych raportów samooceny, opracowywanych przez jednostki organizacyjne; przygotowanie na ich podstawie rocznego sprawozdania na temat jakości kształcenia w Uniwersytecie Śląskim;*
8. *współpraca z Biurem Karier w zakresie badania karier zawodowych absolwentów i opinii pracodawców o przygotowaniu absolwentów do pracy zawodowej (wstępna analiza wyników badań).*

W Biurze zatrudniony jest jeden pracownik administracyjny na pełnym etacie.

2) Doskonalenie programów kształcenia

W roku akademickim 2011/2012 w Uniwersytecie Śląskim wdrażane były Krajowe Ramy Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. Wymagało to dostosowania programów kształcenia do nowych wymogów prawnych. W tym celu powołano uczelniany Zespół ds. Krajowych Ram Kwalifikacji oraz analogiczne Zespoły w jednostkach dydaktycznych Uczelni.

Przyjęte zostały następujące uchwały Senatu UŚ:

1. *uchwała nr 107/2011 z dnia 2011-12-06 Senatu UŚ w sprawie wytycznych dla rad podstawowych jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Śląskiego w zakresie planów studiów i programów kształcenia;*
2. *uchwała nr 112/2012 z dnia 2012-01-28 Senatu UŚ w sprawie „Wytycznych dla rad podstawowych jednostek organizacyjnych w zakresie tworzenia, prowadzenia i likwidacji studiów podyplomowych w Uniwersytecie Śląskim”;*
3. *uchwała nr 128/2012 z dnia 2012-04-24 Senatu UŚ w sprawie wytycznych dla rad podstawowych jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Śląskiego dotyczących uchwalania planów i programów studiów doktoranckich.*

Na ich podstawie dokonano dostosowania programów kształcenia wszystkich 47 kierunków studiów prowadzonych w Uczelni do wymagań KRK. Proces ten nie zakończył się dla studiów doktoranckich oraz dla studiów podyplomowych i będzie kontynuowany w kolejnym roku akademickim.

Równolegle z dostosowywaniem prowadzonych kierunków studiów opracowane zostały efekty kształcenia i programy kształcenia czterech nowych kierunków:

1. Doradztwo filozoficzne i coaching,
2. Dziennikarstwo i komunikacja społeczna,
3. Komunikacja promocyjna i kryzysowa,
4. Projektowanie gier i przestrzeni wirtualnej.

Cztery dotychczasowe specjalności w ramach kierunku filologia zostały przekształcone w samodzielne kierunki:

1. Filologia angielska,
2. Filologia germańska,
3. Filologia klasyczna,
4. Filologia słowiańska.

Przy tworzeniu i dostosowywaniu programów kształcenia do KRK uwzględniano wszelkie wymagania z tego wynikające, w szczególności zaś dbano o zgodność programów z misją i strategią uczelni oraz poszczególnych jednostek, wzorcami międzynarodowymi, a także z potrzebami rynku pracy. W pracach uwzględniano też wyniki badań losów absolwentów prowadzonych przez Biuro Karier Uniwersytetu Śląskiego oraz wyniki konsultacji prowadzonych z interesariuszami wewnętrznymi i zewnętrznymi – przede wszystkim studentami i absolwentami Uczelni oraz przedstawicielami jej otoczenia społeczno-gospodarczego, ze szczególnym uwzględnieniem potencjalnych pracodawców.

3) Akredytacje

W roku akademickim 2011/2012 Polska Komisja Akredytacyjna (PKA) dokonała akredytacji instytucjonalnej na dwóch wydziałach:

1. Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii w terminie 19-21.01.2012.
2. Wydziale Nauk Społecznych w terminie 24-26.05.2012.

Oba Wydziały otrzymały oceny pozytywne PKA.

Należy w tym miejscu podkreślić, że akredytacja instytucjonalna prowadzona była według nowych kryteriów, na podstawie przepisów, które weszły w życie po nowelizacji ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym* wprowadzonej ustawą z dnia 18 marca 2011 r. *o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw*. Tymczasem Wydziały rozliczano z działań w latach 2008-2011, kiedy wiele z wymogów prawnych jeszcze nie obowiązywało, a zatem występowały

oczywiste trudności z wykazaniem PKA ich właściwej realizacji. Dlatego też zdobycie ocen pozytywnych w tej sytuacji należy uznać za duże osiągnięcie.

Równolegle PKA przeprowadziła akredytację programową następujących kierunków: administracja, grafika, prawo, socjologia. Wszystkie one uzyskały ocenę pozytywną.

W roku akademickim 2011/2012 żaden kierunek nie ubiegał się o akredytację Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej.

4) Zapewnienie wysokiej jakości kadry dydaktycznej

Ocena poziomu satysfakcji studentów z procesu kształcenia odbywała się według ogólnouczelnianej ankiety wprowadzonej Zarządzeniem Rektora Uniwersytetu Śląskiego nr 44/2009 z dnia 4 czerwca 2009 r. w sprawie ankiety oceny zajęć dydaktycznych, z zastosowaniem procedur wypracowanych przez jednostki w roku 2009.

Na wszystkich kierunkach, z wyjątkiem kierunków *informatyka* i *chemia* na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii, ankieta była przeprowadzana na formularzach papierowych, które były centralnie skanowane na czytnikach będących w dyspozycji Działu Informatycznej Obsługi Toku Studiów. Na kierunkach *informatyka* i *chemia* ankieta była przeprowadzana w formie elektronicznej.

Obsługa procesu ankietyzacji była finansowana ze środków projektu UPGOW.

W 2012 roku wypełnionych zostało w sumie około 30 000 arkuszy oceniających zajęcia dydaktyczne. Dzięki odpowiedniej organizacji procesu ankietowania każde zajęcia poddane ankietowaniu oceniane były przez co najmniej 50% uczestników tych zajęć.

Przeprowadzone w jednostkach analizy wyników ankiet pozwalają stwierdzić, iż w zdecydowanej większości przypadków wyniki są zadawalające – studenci dobrze lub bardzo dobrze oceniają prowadzone zajęcia, przygotowanie oraz kompetencje prowadzących, a także dostępność i postawę wobec studentów nauczycieli akademickich.

Poza badaniami ankietowymi, większość wydziałów prowadzi hospitacje zajęć dydaktycznych, których wyniki wraz z wynikami ankiety są uwzględniane w ocenie okresowej pracowników. Stosuje się również inne metody poznawania opinii studentów o jakości zajęć, zwłaszcza w formie kontaktów bezpośrednich.

Wszystkie jednostki spełniają wymagania odnośnie minimum kadrowego potrzebnego dla prowadzonych kierunków studiów.

5) Działania na rzecz zapewniania studentom dydaktycznego, naukowego i materialnego wsparcia w procesie uczenia się

Wsparcie udzielane studentom w zakresie opieki naukowej można ocenić jako bardzo dobre. Seminaria dyplomowe prowadzone są w grupach, których liczebność umożliwia bezpośredni, stały kontakt studenta z promotorem. Seminaria magisterskie, z nielicznymi wyjątkami, prowadzone są przez samodzielnych pracowników naukowych.

W większości jednostek powoływani są opiekunowie lat studiów, których zadaniem jest pomaganie studentom i ułatwianie im przystosowania się do funkcjonowania w społeczności akademickiej. Studenci korzystają z ich wsparcia szczególnie podczas pierwszego roku studiów pierwszego stopnia.

We wszystkich jednostkach nauczyciele akademicy prowadzą konsultacje dla studentów w wymiarze co najmniej jednej godziny tygodniowo. Konsultacje dla studentów niestacjonarnych odbywają się w terminach dostosowanych do potrzeb osób pracujących zawodowo. Terminy konsultacji są podawane do publicznej wiadomości i w większości jednostek również udostępniane w internecie. Również w przypadku pracowników administracyjnych godziny pracy są powszechnie dostępne i dostosowane do potrzeb studentów. Wsparcie oferowane studentom jest wykorzystywane w różnym stopniu, w zależności od specyfiki jednostki oraz potrzeb studentów.

Infrastruktura dydaktyczna jest zróżnicowana. Są jednostki dysponujące nowymi budynkami i bardzo dobrą bazą lokalową, jak i jednostki, gdzie dostępne sale zajęciowe spełniają wymagania w stopniu dostatecznym. Konieczne jest podejmowanie dalszych wysiłków na rzecz wyposażania sal dydaktycznych w sprzęt multimedialny i właściwego przeszkolenia nauczycieli akademickich do jego wykorzystywania oraz bieżącego aktualizowania specjalistycznego oprogramowania wykorzystywanego w procesie dydaktycznym. Zauważalne są problemy w obsłudze techniczno-informatycznej niektórych jednostek. W budynku Instytutu Matematyki należy zaś przeprowadzić pilne prace remontowe. Podniesieniu jakości kształcenia na Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska służyłoby zrealizowanie planowanej inwestycji, zakładającej powstanie Centrum Biotechnologii i Bioróżnorodności.

Biblioteki są dobrze zaopatrzone i oferują szeroki dostęp do materiałów potrzebnych w procesie dydaktycznym. Godziny ich funkcjonowania umożliwiają pełne korzystanie ze zbiorów również osobom pracującym zawodowo.

6) Gromadzenie i udostępnianie informacji o programach i procesie kształcenia

Przyjęta w roku akademickim 2011/2012 *uchwała nr 126 Senatu Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 24 kwietnia 2012 r. w sprawie Systemu Zapewniania Jakości*

Kształcenia na Uniwersytecie Śląskim przewiduje wdrożenie *Karty nauczyciela akademickiego* oraz *Karty kierunku* jako narzędzi SZJK. W związku z omawianymi wyżej zmianami w przepisach konieczne jest jednak ich dostosowanie do nowego stanu prawnego, co niestety spowodowało zahamowanie dotychczas prowadzonych prac nad ich wdrażaniem. Proces dostosowywania i wdrażania Kart będzie kontynuowany w kolejnym roku akademickim.

Niezależnie od wdrażania Kart większość jednostek praktykuje umieszczanie na swoich stronach internetowych informacji o programach kształcenia, sylabusach harmonogramach zajęć, godzinach konsultacji etc.

7) Podsumowanie

Ogólna ocena jakości kształcenia w Uniwersytecie Śląskim w roku akademickim 2011/2012 wypada bardzo dobrze. Wykonano szeroko zakrojone prace, zwłaszcza w zakresie dostosowywania SZJK do obowiązujących przepisów oraz dostosowywania programów kształcenia do wymagań wynikających z wdrażania KRR, ze szczególnym uwzględnieniem efektów konsultacji ze studentami oraz otoczeniem społeczno-gospodarczym Uczelni. Z uwagi na skalę zmian w prawie, które dokonały się i stale dokonują od znowelizowania *ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym* w marcu 2011 roku, konieczne są jednak dalsze działania w zakresie dostosowywania działania SZJK, szczególnie w zakresie wdrażania wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia na wydziałach oraz *Karty nauczyciela akademickiego* i *Karty kierunku*. Trzeba również dokończyć działania w zakresie dostosowania programów studiów doktoranckich i podyplomowych do wymogów KRR.

O tym, że działania pro jakościowe przynoszą efekty, świadczą pozytywne oceny po akredytacjach programowych oraz – zwłaszcza – instytucjonalnych, przeprowadzonych przez PKA. Należy jednak podejmować dalsze wysiłki w celu uzyskania ocen wyróżniających.

Kadra dydaktyczna Uniwersytetu prezentuje wysoki poziom i w odpowiedni sposób udziela wsparcia studentom w procesie dydaktycznym, co znajduje odzwierciedlenie w wysokiej ocenie przez studentów w ankietach.

Również infrastrukturę dydaktyczną należy uznać za dobrą, jednak wskazane jest podejmowanie dalszych wysiłków w kwestiach omówionych w niniejszym raporcie.